

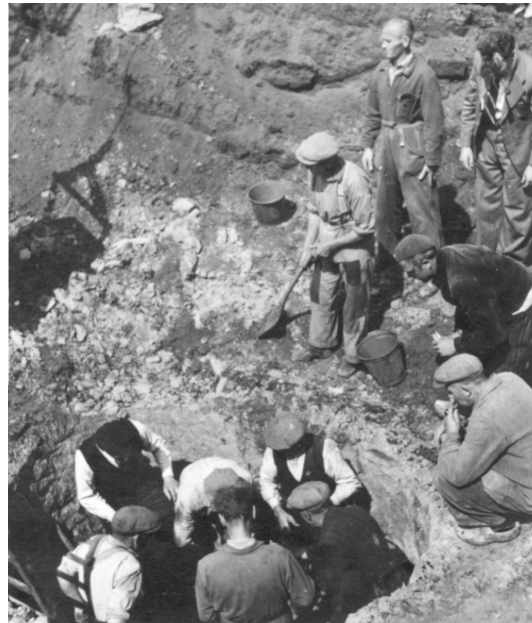
Moraal en verhaal

Tot het overgeleverde cultuurbezit van de mensheid behoren fabels en volksverhalen. Bij de interpretatie ervan moet men voorzichtig zijn. Vaak werden bekende verhalen door de vertellers enigszins aangepast aan de plaatselijke situatie om meer indruk te maken. Een voorbeeld daarvan is een fabel uit Boeket met een onbedoelde moraal

Wie 'binnendoor' van Nederweert naar Weert gaat via Boeket en Laar, passeert, net voordat hij op het grondgebied van Weert komt, aan zijn rechterhand een oud akkercomplex. Het heet 'De Tolheuvel', naar de naam van een boerderij die daar vroeger heeft gelegen. De akker iets ten noorden daarvan heet 'De Knip'. Daar lag de boerderij 'Bi-j Geelkes', de plaats van handeling van onderstaande fabel van de luizenbos en de waterput.

Op 'Geelkes' woonde lang geleden een kinderloos echtpaar. Dag in dag uit koeioneerde en treiterde de vrouw haar echtgenoot die door hoofdluisen geteisterd werd. Zij schold hem uit voor 'knip-loês'. Op een slechte dag was de boer het gepest zat. Hij bond zijn vrouw een touw om het middel en liet haar voor straf in de put zakken tot net boven het water. Hij hoopte dat zij daarmee haar lesje wel geleerd zou hebben, maar ze bleef provocerend 'knip-loês', 'knip-loês' roepen. Daarom liet hij haar nog verder zakken totdat ze helemaal kopje onder ging in het bruine putwater. Zelfs toen nog stak ze haar handen boven water en drukte ze haar duimen tegen elkaar alsof ze een luis doodkneep. Ten einde raad haalde de boer zijn vrouw weer omhoog, maar ze bleek al verdrongen...

De fabel uit Boeket lijkt door zijn veelheid aan lokale details nauwelijks twijfel op te roepen voor wat betreft het waarheidsgehalte. Toch was hij aantoonbaar in veel ruimere kring bekend en van origine niet uit Nederweert afkomstig. Nagenoeg hetzelfde verhaal komt namelijk voor in een bundel anecdotes die in de zeventiende eeuw door de Haagse advocaat Aernout van Overbeke werden verzameld. Zijn verhaal gaat terug tot een vijftiende-eeuwse versie van de Italiaanse humanist Poggio. De moraal van het verhaal is de vermeende halsstarrigheid van (sommige) vrouwen.

In 1952 ontsnapte de Ospelse landbouwer J. Geuns ternauwernood aan de dood, in een waterput aan het Hagelkruis. De foto toont de reddingsoperatie. Foto: Jos. Kirkels, archief SGN.

Hoe de fabel in Boeket terecht kwam is niet te achterhalen. Wellicht dat een van de vroegere bewoners van de hoeve 'Bi-j Geelkes' de fabel ooit gehoord of gelezen heeft en daarbij het doodknippen van de luis speels associeerde met de plaatselijke akker naam 'De Knip'.

Bij oude volksverhalen is dus voorzichtigheid geboden. Plaatselijke vertellers, die geprezen werden omdat zij zo'n goede verhalenvertellers waren, haalden hun inspiratie soms uit boeken of vertellingen van elders. Of, om met Fons Vossen (die veel van deze verhalen verzameld heeft) te spreken: 'men moet zich niet door schalkse oudoempjes bij de neus laten nemen'. En dat is misschien ook wel de échte moraal van het verhaal van de luizenbos en de waterput.

Alfons Bruekers